

Handläggare
Sophie Berglöf
Telefon: 08-508 091 42

Till
Norra innerstadens stadsdelsnämnd
2024-06-13

Skrivelse om möjliggörare för kriminella nätverk inom kommunens verksamheter

Svar på skrivelse från Sverigedemokraterna

Förvaltningens förslag till beslut

Norra innerstadens stadsdelsnämnd godkänner förvaltningens tjänsteutlåtande som svar på skrivelsen.

Sammanfattning

I en skrivelse till stadsdelsnämnden vill Sverigedemokraterna få en redogörelse av hur förvaltningen arbetar med att motverka möjliggörare för kriminella nätverk. I skrivelsen ställs tre frågor som handlar om hur förvaltningen arbetar för att upptäcka kriminellt möjliggörande, vad förvaltningen har för rutiner om kriminellt möjliggörande upptäcks och om förvaltningen har sökt medel från Brottsförebyggande rådet (Brå) för att stärka kunskapsbaserade brottsförebyggande åtgärder.

Förvaltningen sammanfattar den nya studie som Brå genomfört kring möjliggörare och som uppmärksammas i skrivelsen. Förvaltningen redogör sedan för det förebyggande arbete som görs inom förvaltningen idag, vilka kontroller som görs vid nyanställning och upphandling samt vad som sker vid misstanke om kriminellt möjliggörande. Förvaltningen har inte sökt eller erhållit några medel från Brå.

Förvaltningen ser att det finns ett behov av att ta ett samlat grepp mot kriminellt möjliggörande, höja kunskapsnivån inom förvaltningen och att utveckla det systematiska uppföljnings- och kontrollarbetet.

Bakgrund

Norra innerstadens stadsdelsnämnd har fått en skrivelse från Sverigedemokraterna om möjliggörare för kriminella nätverk. I skrivelsen ställs följande frågor:

1. Hur arbetar förvaltningen för att upptäcka kriminellt möjliggörande hos anställda och konsulttjänster inom stadsdelsförvaltningen?
2. Vilka rutiner aktiveras om misstänkt kriminellt möjliggörande upptäcks inom stadsdelsförvaltningens verksamheter?
3. Har förvaltningen erhållit eller sökt medel från det årliga ekonomiska stödet för att stärka och främja utvecklingen av kunskapsbaserade brottsförebyggande åtgärder från Brå, som Stockholms stad mottagit 2024 för att förebygga kriminellt möjliggörande inom Stockholms stads verksamheter?

Ärendet

I skrivelsen från Sverigedemokraterna uppmärksammas att Brottsförebyggande rådet (Brå) nyligen har genomfört en studie om möjliggörare inom statlig, kommunal och privat sektor. Brå fick 2023 i uppdrag av regeringen att fördjupa och komplettera bilden av svensk organiserad brottslighet genom att genomföra en studie av möjliggörare i legala sektorer som bistår kriminella nätverk. Studien presenteras i en rapport¹ och Brå konstaterar att de kriminella nätverken förlitar sig alltmer på kommunanställda som genom sin anställning kan hjälpa till från insidan. Framförallt personer som har viss information eller kan påverka beslut. Även om det är relativt ovanligt på de flesta arbetsplatser, kan deras agerande få allvarliga konsekvenser för både verksamheten och samhället i stort.

Enligt studien förmedlar möjliggörarna framförallt information till kriminella nätverk som kan handla om känsliga personuppgifter, uppgifter om vad myndigheter eller kommuner vet om det kriminella nätverket eller mer strategisk information om möjliga brottsupplägg. Möjliggörarna kan även utföra uppgifter som underlättar de kriminella nätverkens logistisk genom smuggling, transport eller förvaring av illegala varor. De kan även skapa legitima fasader genom att ta fram trovärdiga underlag, intyg eller tillhandahålla bolag som används som brottsverktyg. Möjliggörarna kan även fatta gynnsamma beslut, där de gör avsteg från rutiner vid upphandling eller andra centrala beslut, underlåter att rapportera personer i kriminella nätverk samt underlättar felaktiga utbetalningar från välfärdssystemen och den privata sektorn.

Möjliggörarnas handlingar kan underlätta, effektivisera och diversifiera den kriminella affärsverksamheten, vilket gör att fler personer riskerar att drabbas av brott. Möjliggörarnas missbrukande av sin ställning kan även försvåra och urholka arbetsplatsers

arbetsätt och påverka verksamhetens förutsättningar att utföra sina uppdrag. Skadorna på verksamhetens förtroende kan bli större än de omedelbara ekonomiska skadorna, i synnerhet för offentliga verksamheter.

Det är enligt studien svårt för arbetsgivare att upptäcka och utreda möjliggörare, särskilt för arbetsgivare som inte har en utsedd funktion för sådant. Det kan ta lång tid att upptäcka och det är ofta svårt att klargöra vad som hänt, än mindre bevisa det. Trots att möjliggörare många gånger frångår riktlinjer och ordinarie arbetsrutiner kan det krävas ett mönster av flera små avsteg för att arbetsgivare ska kunna identifiera felaktigheterna. Mindre arbetsgivare saknar ofta beredskap och etablerade system för att upptäcka oegentligheter. Dessutom råder det idag viss osäkerhet om hur arbetsgivare får utreda interna oegentligheter.

Utifrån studien bedömer Brå att verksamheter måste stärkas så att de kan hantera sina risker och skydda de anställda från att bli verktyg för personer i kriminella nätverk. För att bättre kunna förebygga och förhindra möjliggörare ser Brå ett behov av att arbetsgivare dels stärker sin egen kunskap om fenomenet, dels sprider kunskapen till både chefer och medarbetare. Arbetsgivare behöver också beakta möjliggörare i sina riskanalyser, där de identifierar skyddsvärda tillgångar, nyckelbefattningar, och potentiella hot mot dessa. Vid rekrytering är det viktigt att rutiner följs, med särskilt fokus på att ställa rätt frågor vid intervjuer, noggrann referenstagning och CV-granskning i syfte att kartlägga sårbarheter. Här ser Brå att personal inom HR i samråd med säkerhetsfunktionen och ansvarig chef kan identifiera relevanta formuleringar för den aktuella tjänsten.

Brå lyfter att det trots noggranna rutiner vid rekrytering och andra förebyggande åtgärder är ofrånkomligt att enskilda medarbetare är sårbara för övertalning och att personer i kriminella nätverk kommer att försöka utnyttja dessa. Därför behöver verksamheten förebygga att sårbarheten inte omvandlar individer till möjliggörare. Eftersom signaler om felaktigheter ofta kommer från tekniska lösningar ser Brå ett behov av att arbetsgivare ska kunna övervaka transaktionsflöden, dataloggar eller gå igenom flaggningar av olika typer av onormalt handlande i verksamhetssystemen. Även kollegor spelar ofta en viktig roll för att upptäcka möjliggörare, då de vet hur verksamheten fungerar och lättare kan upptäcka handlingar som strider mot chefens instruktioner eller interna regelverk. Därför behöver arbetsgivare se över förutsättningarna att rapportera uppgifter om möjliggörare, både internt och externt.

Slutligen lyfter Brå att en god arbetsmiljö där medarbetare får stöd i svåra situationer och vid hög stress är en skyddsfaktor som minskar risken att begå misstag och att det skapas missnöje, vilket i sin tur kan leda till illojalitet. Genom ett gott och tryggt arbetsklimat går

det därmed att minska medarbetares sårbarhet för att bli möjliggörare.

Ärendets beredning

Ärendet har beretts inom kvalitetsavdelningen i samråd med Hr avdelningen, ekonomiavdelningen, äldreomsorgsavdelningen, socialtjänstavdelningen och avdelningen för stadsutveckling.

Barnkonsekvensanalys

Konsekvenserna av kriminellt möjliggörande kan vara att beslut fattas på felaktiga grunder, att välfärdsmedel tilldelas personer som inte har rätt till det samt att information som är avsedd att skydda exempelvis barn hamnar i orätta händer. Detta strider mot artikel 2 och artikel 6 i barnkonventionen, som fastställer alla barns lika värde och rättigheter samt att barn har rätt till liv, överlevnad och utveckling. Avsaknad av ett samlat grepp och övergripande arbete där flera delar samverkar mot kriminellt möjliggörande kan därför medföra konsekvenser för barns rättigheter.

Förvaltningens synpunkter och förslag

Den organiserade brottsligheten i Sverige är systemhotande och riskerar att undergräva tilliten och förtroendet för det offentliga i stort. Otillåten påverkan, välfärdsbrottslighet och systemhotande brottslighet är komplexa områden som blivit alltmer aktuella och där utveckling pågår såväl nationellt som lokalt inom förvaltningen.

Förvaltningen arbetar löpande med att systematiskt förebygga, motverka och hantera otillåtna påverkanshandlingar. I detta arbete har förvaltningen bland annat tagit fram en vägledning som tillsammans med befintligt *stödmaterial för otillåten påverkan* och *rutiner för polisanmälan och tillbud* ska vara ett stöd för medarbetare och ansvariga chefer att skapa en trygg och säker arbetsmiljö. Syftet med vägledningen är bland annat att öka kunskapen kring de situationer och faktorer som kan innebära en ökad risk för hot, våld och otillåten påverkan på den egna arbetsplatsen.

Vid anställning, praktik eller uppdrag inom verksamheter där medarbetaren eller konsulten ska arbeta med barn begär förvaltningen ut utdrag från belastningsregistret hos Polisen. Alla medarbetare ska anmäla eventuell bisyssla och beslut om godkännande fattas utifrån om bisysslan är arbetshindrande, konkurrerande eller förtroendeskadlig. Vid anställning av legitimerad personal inom äldreomsorgen kontrolleras alltid legitimationen. Däremot har inte äldreomsorgen stöd för att begära utdrag ur belastningsregistret, såsom skola och barnomsorg har.

Vid upphandling följer förvaltningen de riktlinjer och upphandlade ramavtal för konsulttjänster som Stockholms stad har inom flera områden, där merparten förvaltas och följs upp centralt. Rutiner för uppföljning och kontroller av upphandlade företag ska ske löpande under avtalstiden. Vid både avrop och direktupphandling görs kontroll av cv/erfarenhet och i många fall referenstagning för att säkerställa att konsulten lever upp till ställda krav och för att verifiera att lämnade uppgifter stämmer innan en konsult godkänns. Den chef som tar in konsulten i sin verksamhet är ytterst ansvarig för att kontrollera uppfyllda krav och godkänna profil samt att följa upp och kontrollera konsultens arbete.

Stockholms stad kraftsamlar mot välfärdsbrott och samtliga förvaltningar och bolag arbetar i den löpande verksamheten för att motverka välfärdsbrottslighet. Förvaltningen deltar bland annat i stadsgemensamma arbetsgrupper kring välfärdsbrott med syfte att skapa en förvaltningsövergripande struktur mot välfärdsbrott i staden, genom effektivare och mer precisa kontroller. Förvaltningen planerar även utbildningsinsatser inom inköp och upphandling för att bidra till en ökad kunskapsnivå kring välfärdsbrottslighet och hur oegentligheter inom upphandlad verksamhet kan motverkas. För att få en bättre lägesbild över välfärdsbrotten kommer förvaltningen under året att genomföra en kartläggning av vilka verksamheter som framförallt behöver göra riktade insatser för att motverka fusk och oegentligheter.

Stockholms stad har även en visselblåsarfunktion där de som är verksamma i staden kan rapportera allvarliga missförhållanden som förekommer inom stadens verksamheter. Det kan till exempel handla om att mutor har tagits emot i samband med offentlig upphandling eller att skattepengar har använts till dyra nöjesresor. Visselblåsarfunktionen syftar till att förbättra möjligheten att avslöja olika former av missförhållanden och att ge ett utökat skydd för den som rapporterar.

Vid misstanke om kriminellt möjliggörande av en medarbetare, startas en utredning som kan leda till uppsägning eller avsked. Även en polisanmälan kan då bli aktuell.

Förvaltningen har inte sökt eller erhållit någon utbetalning från Brå. Stockholms stad sökte sammantaget 5,1 miljoner kronor för 2024, varav 4,5 miljoner kronor beviljades. Staden får även medel för att fram till den sista december 2024 genomföra åtgärder som kan stärka det brottsförebyggande arbetet på lokal nivå och främja utvecklingen av brottsförebyggande åtgärder.

Förvaltningen ser att det finns ett behov av att ta ett samlat grepp mot kriminellt möjliggörande, höja kunskapsnivån inom förvaltningen och att utveckla det systematiska uppföljnings- och kontrollarbetet.

Förvaltningen föreslår att nämnden godkänner förvaltningens tjänsteutlåtande som svar på skrivelsen.

Jesper Ackinger
Stadsdelsdirektör
Norra innerstadens
stadsdelsförvaltning

Maria Härenstam
Avdelningschef
Norra innerstadens
stadsdelsförvaltning

Bilagor

1. *Skrivelse Om möjliggörare för kriminella nätverk inom kommunens verksamheter*

Attesterat av

Detta dokument har godkänts digitalt av följande personer:

Namn	Datum
Jesper Ackinger, Stadsdelsdirektör	2024-05-29
Maria Härenstam, Avdelningschef	2024-05-29